

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Романів О.Я. Медико-географічні основи здоров'я дитячого населення (на матеріалах Хмельницької області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / О.Я. Романів. – Львів, 2003. – 21с.
13. Шевчук П. Є. Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності і тривалості життя в Україні / П. Є. Шевчук // Демографія та соціальна економіка – 2007. – с.24-38.
14. Шиян Д.В. Територіальні особливості захворюваності населення м. Кривий Ріг як центру старопромислового району: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Д.В. Шиян. – Харків, 2012. – 22 с.

УДК 911.3

*І.О. Полевич, здобувач,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ ТА ІМПОРТУ ПОСЛУГ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті розглядаються особливості зовнішньої торгівлі послугами в Харківському регіоні. Дається загальна динаміка експорту, імпорту, сальдо та обороту торгівлі послугами. Аналізується географічна структура торгівлі послугами в Харківській області. Розглядається структура експорту та імпорту за видами послуг. Визначається місце торгівлі послугами у зовнішній діяльності Харківського регіону, наводяться її особливості.

Ключові слова: зовнішня торгівля послугами, експорт послуг, імпорт послуг, сальдо та оборот зовнішньої торгівлі послугами.

І.О. Полевич. ОСОБЕННОСТИ ЭКСПОРТА И ИМПОРТА УСЛУГ В ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ. В статье рассматриваются особенности внешней торговли услугами в Харьковском регионе. Дается общая динамика экспорта, импорта, сальдо и оборота торговли услугами. Анализируется географическая структура торговли услугами в Харьковской области. Рассматривается структура экспорта и импорта по видам услуг. Определяется место торговли услугами во внешней деятельности Харьковского региона, приводятся ее особенности.

Ключевые слова: внешняя торговля услугами, экспорт услуг, импорт услуг, сальдо и оборот внешней торговли услугами.

Вступ. Зовнішньоекономічні зв'язки виступають інструментом впливу на економічну систему держави та окремих регіонів, що здійснюється через механізм зовнішньоторговельної діяльності. Зовнішня торгівля – це продаж товарів за межі країни (експорт) і купівля за кордоном інших товарів (імпорт). До експортно-імпортних операцій відносять також і надання зарубіжним партнерам послуг, виконання для них певних робіт і відповідно, одержання з їх боку послуг, чи виконання ними робіт, які мають бути оплачені [2]. Саме зовнішня торгівля є основним видом зовнішньоекономічної діяльності Харківського регіону. Тому за мету в статті поставлено вивчення особливостей експорту та імпорту послуг як складової зовнішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) являють собою різні форми, засоби і методи зовнішньоекономічних відносин між країнами. Це сукупність напрямів, форм, методів і коштів торговельно-економічного, науково-технічного співробітництва, а також валютно-фінансових і кредитних відносин між країнами з метою раціонального використання переваг міжнародного поділу праці, можливостей міжнародних економічних відносин для підвищення економічної ефективності господарської, підприємницької діяльності. Зовнішньоекономічні зв'язку включають в

себе наступні напрямки і форми: зовнішню торгівлю; міжнародне виробниче (аграрне та промислове) співробітництво; міжнародне інвестиційне співробітництво; міжнародне науково-технічне співробітництво; економічне і технічне сприяння; валютно-фінансове співробітництво [1, 2].

Зовнішньоторговельні операції послугами Харківська область у 2011 р. здійснювала з партнерами зі 152 країн світу. Загальна сума послуг, наданих нерезидентам (експорт) становила за 2011 рік 308,8 млн. дол. США, обсяг послуг, одержаних від нерезидентів (імпорт), дорівнював 229,1 млн. дол. США Порівняно з 2000 р. обсяги експорту послуг збільшилися на 284, 240,9 тис. дол. США. Імпорт послуг також збільшився на 223 948,5 тис. дол. США. Сальдо зовнішньої торгівлі за період 2005-2010 рр. було від'ємним, за рахунок того, що імпорт переважав над експортом, у 2011 р. така ситуація змінилася і додатне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 79,7 млн. дол. Найбільший зовнішньоторговельний оборот спостерігається у 2009 р. переважно за рахунок імпорту послуг [1, 3].

Тож, в період з 2000-2010 рр. імпорт послуг значно перевищував експорт. Це пов'язано з тим, що в ці роки область була зайнята переважно в промисловості, а послуги закупала з інших країн. У 2011 р. цей показник різко змінив-

ся і експорт почав переважати імпорт. Це пов'язано з тим, що значно підвищилась частка сфери послуг і Харківська область не тільки почала в достатній мірі забезпечувати себе послугами, але і експортувати їх за кордон.

Більше половини обсягу експорту, а саме 55,5% було надано країнам СНД, іншим країнами світу – 44,5%. До країн СНД було надано

послуг на суму 171,2 млн. дол., до інших країн світу – на 137,5 млн. дол. [3].

Обсяг послуг, наданих країнам ЄС, збільшився на 27,8% проти минулого року і дорівнював 49,7 млн. дол. Його питома вага у загальному обсязі експорту послуг області складала 16,1%.

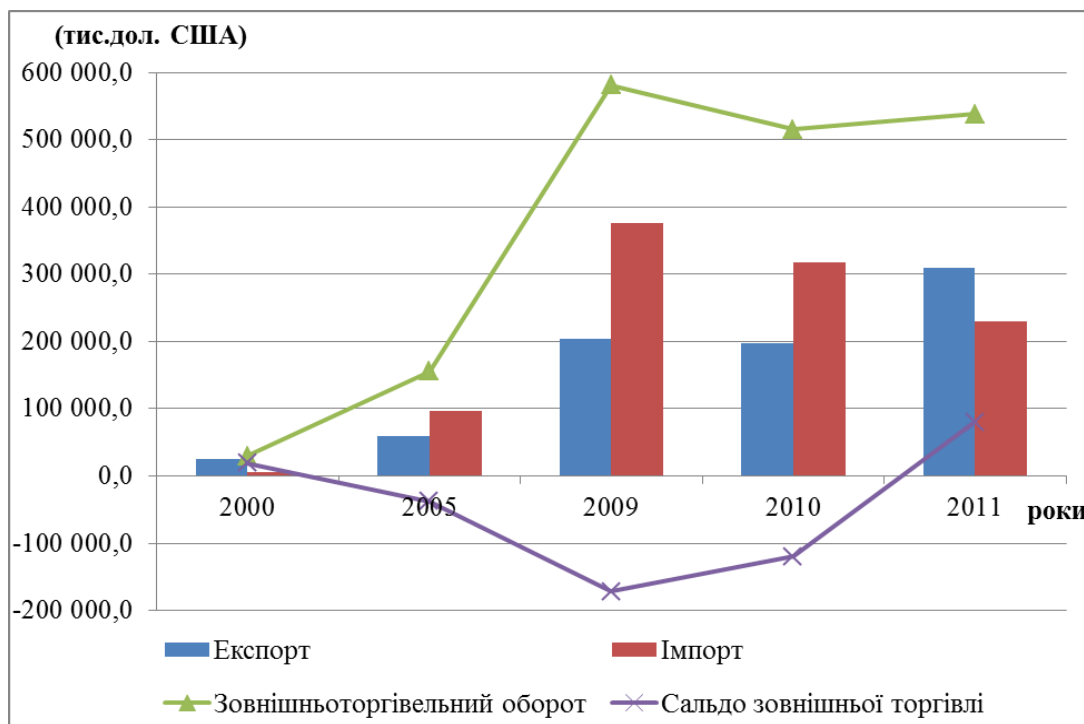

Рис. 1. Динаміка показників зовнішньої торгівлі послугами Харківської області за період 2000-2011 рр. (побудовано автором за даними [3]).

Основними партнерами в експорті послуг були: серед країн СНД Російська Федерація (питома вага у загальному обсязі – 33,8%), яка займає перше місце у структурі експорту послуг, Казахстан (15,1%) відповідно займає друге місце; на третьому місці в структурі експорту – США (9,9%), країн ЄС – Велика Британія (3,5%), Німеччина (2,5%); серед інших країн – Індія (2,7%), Кіпр (3,3%) та інші. Порівняно з минулим роком відбулося значне скорочення експорту до багатьох країн: до Італії – у 3,7 рази, Греції – у 2,5 рази, Молдови – у 2,3 рази, Ірану, Ісламської Республіки – у 2 рази, Болгарії – у 1,8 рази. Збільшення спостерігалось до Бельгії – у 9,3 рази, Ізраїлю – у 3,4 рази, Казахстану – у 2,9 рази, Австрії – у 2,1 рази, Туркменістану – у 1,8 рази, Азербайджану – у 1,8 рази, Німеччини – у 1,7 рази, Кіпру – 1,7 рази, США – у 1,6 рази [3].

В імпорті основна частина обсягу – 85,1% належала іншим країнам світу, частка країн СНД становила лише 14,9%. Обсяг послуг, одержаних від партнерів з інших країн світу, дорівнював 194,8 млн.дол., що на 34,3% менше

2010р. Імпорт з країн СНД збільшився у 1,6 рази і становив 34,2 млн.дол.

Частка країн ЄС у загальному обсязі імпорту складала 66,6%. Обсяг послуг дорівнював 152,5 млн.дол., що менше відповідного періоду минулого року на 42,4%.

Найбільшу питому вагу у загальному обсязі імпорту складала: серед країн ЄС – Велика Британія (32,5%), яка займає перше місце у географічній структурі імпорту послугами, Франція (21,5%), відповідно друге місце; на третьому місці – Швейцарія (12,8%), серед країн СНД – Російська Федерація (питома вага у загальному обсязі – 12,3%), Казахстан (1,4%); Нідерланди (5,8%); інших країн – США (1,9%), Туреччина (1,5%) та інші [3].

Спостерігається скорочення обсягів з Франції – у 2,6 рази, Великої Британії – на 28,5%, Нідерландів – на 20,2%. Збільшення спостерігається з Казахстану – у 3,5 рази, Білорусі – у 3,2 рази, США – у 2,2 рази.

В структурі експорту послуг за видами економічної діяльності найбільшу питому вагу склали різні ділові, професійні та технічні пос-

луги – 35,7%, на другому місці послуги пов’язані з діяльністю у сфері інформатизації – 18,1%, відповідно на третьому місці страхові послуги – 16,2%, послуги пов’язані з подорожами – 13,5%, транспортні послуги – 7,4%, послуги, які пов’язані з ремонтом – 4,3%. Порів-

няно з 2010р. збільшилися обсяги послуг в обробній промисловості – у 2,9 рази, послуг пов’язаних з фінансовою діяльністю – у 2,4 рази, послуг у сфері інформатизації – у 1,7 рази, послуг у сфері освіти – на 36,5%, послуг у сфері архітектури та будівництва – на 30,1%.

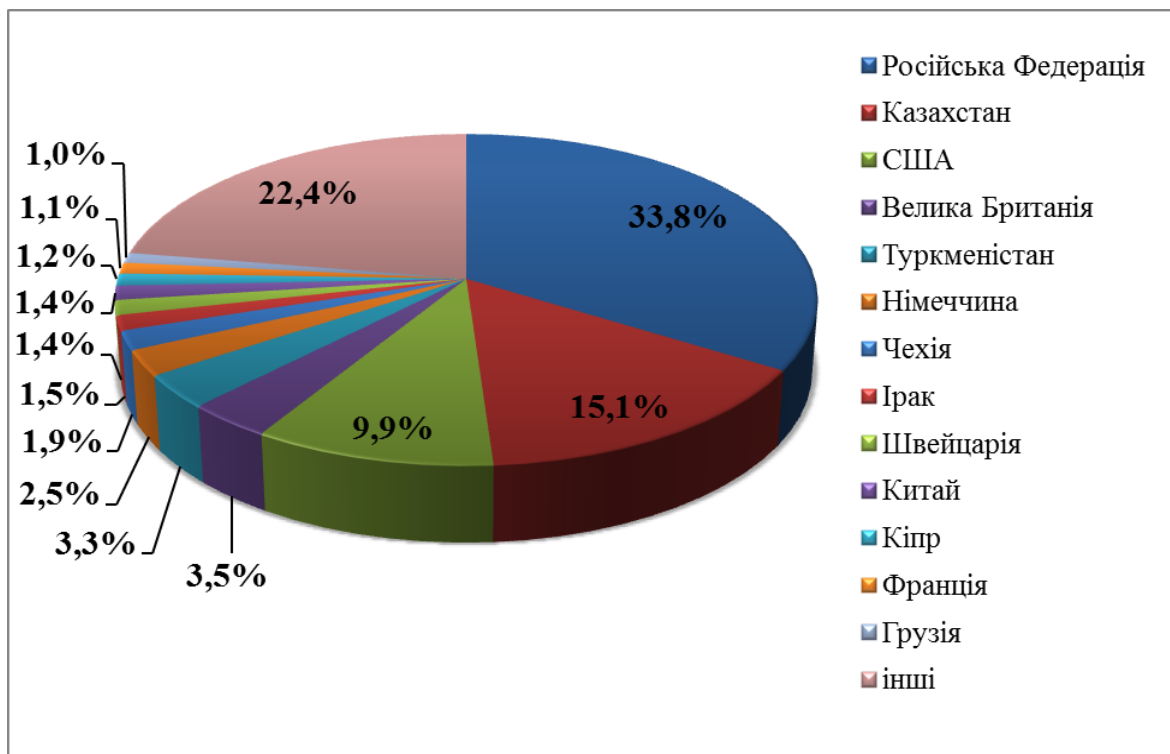

Рис. 2. Географічна структура експорту послуг Харківської області за 2011 р. (побудовано автором за даними [3]).

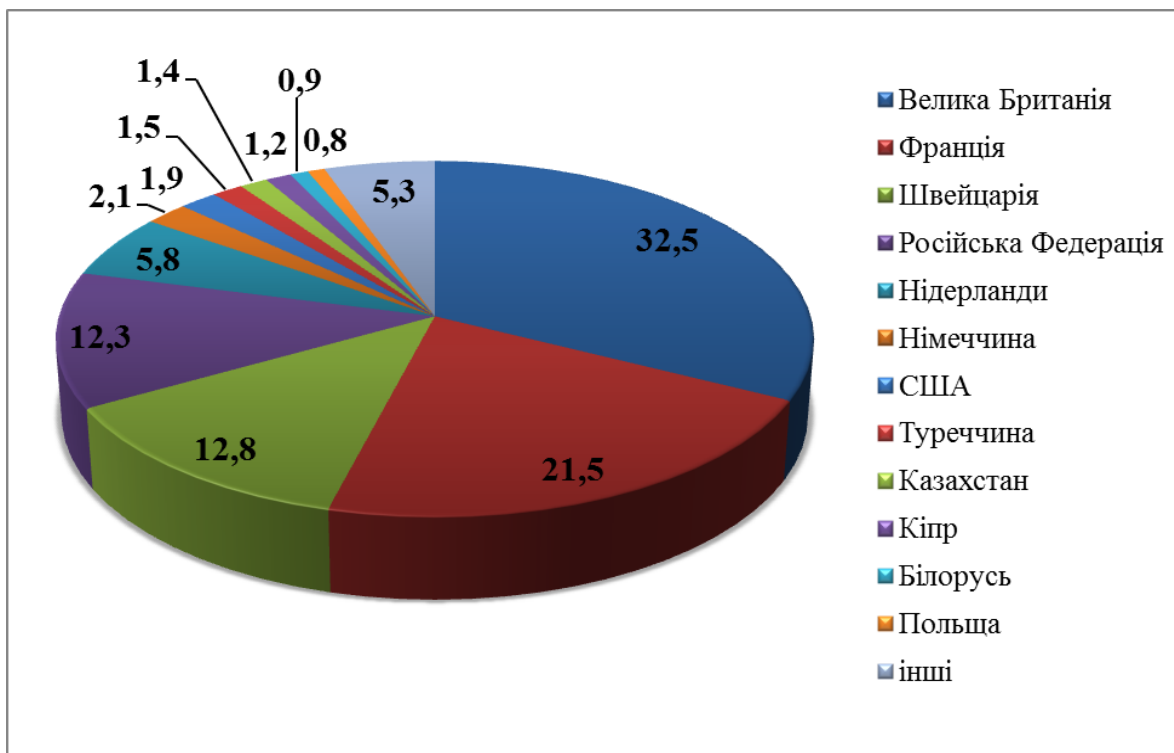

Рис. 3. Географічна структура імпорту послуг Харківської області за 2011 р. (побудовано автором за даними [3]).

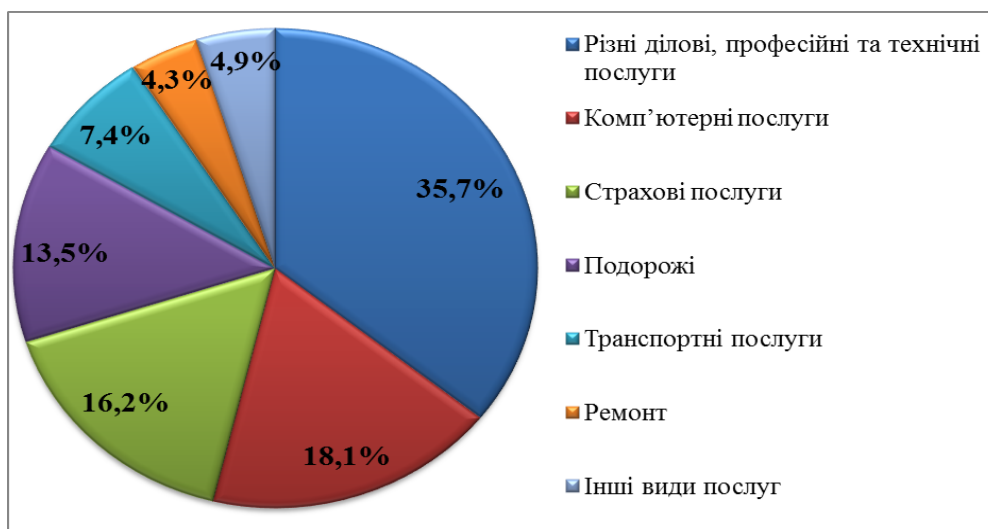

Рис. 4. Структура експорту Харківської області за видами послуг на 2011 р. (побудовано автором за даними [3]).

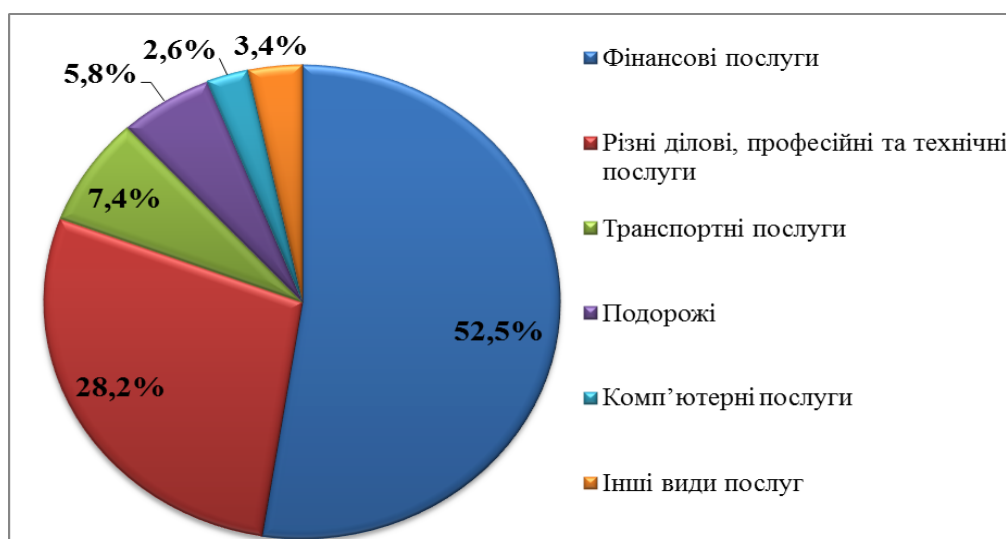

Рис. 5. Структура імпорту Харківської області за видами послуг на 2011 р. (побудовано автором за даними [3]).

В імпорті найбільшу питому вагу становили послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю – 52,5% , на другому місці різні ділові, професійні та технічні послуги (28,2%), відповідно на третьому – транспортні послуги (7,4%) та ін. Порівняно з відповідним періодом минулого року обсяги послуг з фінансової діяльності зменшилися на 46,1%, проте транспортні послуги збільшилися у 2,1 рази [3, 4].

Висновки. В структурі експорту послуг Харківської області за видами економічної діяльності найбільшу питому вагу становили послуги, пов'язані з різними діловими, професійними та технічними послугами, комп'ютерними та страховими послугами, подорожі, ремонт та ін. Це пов'язано з тим, що за останнє десятиріччя стався стрибок, який спрямований не лише на підйом промисловості, але й на розвиток

соціальної сфери. Також на таку картину у експорті послуг вплинув науково-технічний прогрес. В імпорті найбільшу питому вагу становили послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю. Це обумовлено тим, що в економіку Харківської області почали залучати кошти іноземних партнерів-інвесторів. Найбільшими експорт-партнерами Харківської області є країни СНД, Європи та Азії. Це пов'язано тим, що у Харківській області здавна історично злагожені партнерські зв'язки з цими країнами. Найбільшим імпорт-партнерами Харківської області є переважно країни Європи. Це пов'язано з тим, що Європа, взагалі, є найбільшим поставником послуг у світі. Також така картина обумовлена дружніми зв'язками України з країнами Європи, вигідним геополітичним та економіко-географічним положенням.

Література

1. Голіков А. П. Харківська область, регіональний розвиток: стан і перспективи: монографія / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, М. В. Шуба / За ред. чл.-кор. НАН України, проф. В. С. Бакіров. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 224 с.
2. Основи інвестиційно-іноваційної діяльності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Федоренко, Д. В. Степанов, М. П. Денисенко та ін.; за наук. ред. В. Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2004. – 431 с.
3. Офіційний сайт Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.uprstat.ua>.
4. Полевич І. О. До питання вивчення інноваційно-інвестиційної діяльності регіону / І. О. Полевич // Потенціал сучасної географії у розв'язанні проблем розвитку регіонів: Матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. Молодих вчених, присвяченої 95-річчю Національної академії наук України, 3-5 жовтня 2013 р., м. Київ, Україна. – Київ: Логос, 2013. – 448 с. – С. 128-132.

УДК 551.588.1

*А.Б. Полонский, д.геогр.н., профессор, чл. корр. НАНУ,
**И.А. Кибальчич, аспирант,
*Морской гидрофизический институт НАН Украины,
**Одесский государственный экологический университет

**ВЛИЯНИЕ СКАНДИНАВСКОГО КОЛЕБАНИЯ
НА ТЕМПЕРАТУРУ ВОЗДУХА В ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЕ**

Представлен анализ влияния Скандинавского колебания на аномалии приземной температуры воздуха в районе Восточной Европы и Черноморского региона с использованием данных ре-анализа NCEP/NCAR и метода «композигов». Показано, что положительная фаза колебания сопровождается значимым похолоданием в Волгоградской и Ростовской областях России, а также на востоке и севере Украины в течение января и февраля.

Ключевые слова: Скандинавское колебание, аномалии температуры воздуха, метод «композигов».

О.Б. Полонський, І.О. Кібальчич. ВПЛИВ СКАНДИНАВСЬКОГО КОЛИВАННЯ НА ТЕМПЕРАТУРУ ПОВІТРЯ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ. Наведено аналіз впливу Скандинавського коливання на аномалії приземної температури повітря в районі Східної Європи та Чорноморського регіону з використанням даних ре-аналізу NCEP / NCAR і методу «композигов». Показано, що позитивна фаза коливання супроводжується значним похолоданням у Волгоградській і Ростовській областях Росії, а також на сході та півночі України протягом січня і лютого.

Ключеві слова: Скандинавське коливання, аномалії температури повітря, метод «композигов».

Актуальность и постановка задачи. В течении многих десятилетий климатологи работают над выделением всевозможных удалённых связей между отдельными звеньями системы Атмосфера-океан-суша. Такие связи могут проявляться в изменениях погодных условий, в формировании различных аномалий в полях гидрометеорологических характеристик или же в результате смены режимов циркуляции атмосферы над определённой территорией.

В Европе и Северной Атлантике подобные удалённые связи, а также их изменения от сезона к сезону и от года к году стали замечать ещё в XIX веке, однако более серьёзно к данной проблеме учёные подошли только в XX веке. Учёными с различных стран был выделен целый комплекс колебаний в системе океан-атмосфера, которые тем или иным образом воздействуют на температуру воздуха и количество осадков, а также являются ответственными за формирование внутрисезонной и десятилетней изменчивости приземных полей атмосферного давления и геопотенциала в средней и верхней тропосфере. В настоящей статье будет подробно рассмотрено влияние на территорию Восточной Европы и Черноморского региона

одного из такого режима, а именно – Скандинавского колебания (*Scandinavian Pattern*). В более ранних исследованиях [1,3] упоминались лишь общие черты воздействия данной моды изменчивости на температурно-влажностные характеристики и ветровой режим Европы. Однако, более детальные исследования для территории Украины, Азово-Черноморского региона и близлежащих регионов ещё не проводились.

Данная изменчивость была выявлена в 1987 году (*Barnston A.G., Livezey R.E*) во время анализа эмпирических ортогональных функций (ЭОФ) среднемесячных полей геопотенциала на уровне АТ-700 [2]. В то время эта структура была названа как изменчивость Евразия-1, а позднее в связи с более точным определением местоположения главного полюса колебательного диполя, переименовали в Скандинавское колебание (СК). Главный центр колебания расположен в районе Скандинавского п-ова в области, ограниченной координатами 60 - 70 с.ш., 25 - 50 в.д. Другие более слабые центры выделяются в Северо-Восточной Атлантике, Западной России и Центральной Сибири (на северо-запад от оз. Байкал), рис.1. Следует подчеркнуть, что в нашем исследовании мы рассматри-